

LANDINFO

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Temanotat

Ukraina

Sikkerhetssituasjonen i separatistkontrollerte områder av Donetsk og Luhansk

5. oktober 2020

© Landinfo 2020

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A
Postboks 2098 Vika
0125 Oslo
Tel: 23 30 94 70
E-post: landinfo@landinfo.no
www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentesreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivarettatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

Summary

The war in Donbas erupted in 2014. Large scale hostilities took place in the summer and autumn of 2014, and early winter 2015. After the Minsk II peace agreement was signed in February 2015, the hostilities became less intensive. Nevertheless, frequent ceasefire violations have taken place until today.

Ceasefire violations usually occur on both sides of the contact line that divides the government-controlled territories from the separatist-controlled territories. Today the number of casualties is at its lowest since the conflict started. In total approximately 13 000 people have been killed (at least 3350 civilians) and around 30 000 injured (7000-9000 civilians). Due to the use of explosive arms with wide reaching effect in densely populated areas, civilians are caught in the crossfire. Many civilian casualties are also caused by mines and unexploded ordnance, mostly along the contact line.

Detailed information about the humanitarian situation is scarce, due to the limited access of humanitarian organisations to the separatist-controlled areas. However, it is assumed that the humanitarian needs are greater on the separatist-controlled side of the contact line, mostly among elders, who have lost their pension from the Ukrainian authorities. Russia assists the separatist areas with humanitarian aid.

Sammendrag

Krigen i Donbas brøt ut i 2014. Storskala krigshandlinger fant sted sommeren og høsten 2014, og tidlig vinter 2015. Etter at fredsavtalen Minsk II ble undertegnet i februar 2015, ble krigshandlingene mindre intensive. Likevel har hyppige brudd på våpenhvilen funnet sted frem til i dag.

Brudd på våpenhvilen forekommer vanligvis på begge sider av kontaktlinjen som skiller de regjeringskontrollerte områdene fra de separatistkontrollerte områdene. I dag er antall omkomne på laveste nivå siden konflikten startet. Totalt er om lag 13 000 mennesker drept (minst 3350 sivile) og rundt 30 000 såret (7000-9000 sivile). På grunn av bruken av eksplosive våpen med vidtrekkende effekt i tettbygde områder, blir sivile fanget i kryssilden. Mange sivile tap er også forårsaket av miner og udetonerte eksplosiver, hovedsakelig langs kontaktlinjen.

Det mangler detaljert informasjon om den humanitære situasjonen på grunn av den begrensede tilgangen humanitære organisasjoner har til de separatistkontrollerte områdene. Det antas imidlertid at de humanitære behovene er større på den separatiststyrte siden av kontaktlinjen, særlig blant eldre som har mistet pensjonen fra ukrainske myndigheter. Russland bistår separatistområdene med humanitær hjelp.

Innhold

1 Innledning	6
1.1 Om kilder og kildeinformasjon.....	6
1.2 Begrepsavklaring	6
2 Bakgrunn	8
2.1 Konflikthistorie.....	8
2.1.1 Fredsplaner i 2019	10
2.2 Geografi, etnisitet, språk.....	10
2.3 Sikkerhetssituasjonen i grove trekk	11
3 Hvem kjemper og hva kjemper de for?	13
3.1 På separatistenes side.....	13
3.1.1 Hva kjemper separatistene for?	13
3.2 På ukrainske myndigheters side	14
3.3 Hvor og i hvilken grad har de ulike aktørene kontroll?.....	15
4 Omfang av sikkerhetshendelser og voldens karakter	15
4.1 Våpenhvileavtaler og brudd på disse	16
4.2 Omfang av sikkerhetshendelser 2019-2020	16
4.3 Sikkerhetshendelser skjer hovedsakelig langs kontaktlinjen.....	17
4.4 Sivile kommer i kryssilden	19
5 Antall drepte og sårede sivile	20
5.1 Antall drepte og skadde sivile i 2019-2020	20
5.2 Miner og gjenliggende eksplosiver fører til flest sivile dødsfall	21
5.3 Barn i konflikten	22
5.3.1 Mange undervisningsbygg ved kontaktlinjen har blitt skadet	22
5.3.2 Drepte og skadde barn etter artilleriangrep	23
5.3.3 Drepte og skadde barn som følge av miner og udetonerte eksplosiver	23
5.3.4 Barn med angst og traumer.....	23
6 Den humanitære situasjonen	24
6.1 I hvilken grad fungerer infrastruktur og offentlige tjenester?	25
6.1.1 Økonomi	25
6.1.2 Offentlige tjenester og infrastruktur	26
6.2 Er det internasjonal tilstedeværelse?	26
7 Antall sivile som har blitt fordrevet som følge av konflikt	27
8 Referanser	28

1 Innledning

Dette temanotatet omhandler sikkerhetssituasjonen i de separatistkontrollerte områdene av fylkene Donetsk og Luhansk i Øst-Ukraina. Notatet dekker perioden 2019 til 2020 og fokuserer på situasjonen for sivilbefolkningen.

Første del av notatet redegjør for konflikten historie, for sikkerhetssituasjonen i grove trekk og for de ulike partene i konflikten. Notatets hoveddel tar for seg omfanget av sikkerhetshendelser de siste årene og hvor mange sivile som er drept og skadet. Siste del av notatet ser på den humanitære situasjonen i separatistkontrollerte områder.

Notatet omhandler ikke vold som er av en mer individuell art, som for eksempel reaksjoner og menneskerettsbrudd mot spesielle grupper.

1.1 Om kilder og kildeinformasjon

Informasjonen i notatet er hentet fra åpne, nettbaserte kilder. Det finnes svært mye skriftlig informasjon om konflikten i Ukraina i nyhetsmedier, forskningsrapporter, rapporteringer fra internasjonale organisasjoner mv.

Det er stor internasjonal tilstedeværelse i Ukraina, og mye av informasjonen i notatet kommer fra internasjonale organisasjoner, som OSSE og FN. De rapporterer jevnlig om sikkerhetssituasjonen og om skadde og drepte. Vi bruker i svært liten grad informasjon fra noen av partene i konflikten. OSSE og FN anses for å være godt informert om situasjonen i de separatistkontrollerte områdene.

Mye av informasjonen relatert til konflikten omhandler forhold på begge sider av kontaktlinjen, og differensierer ikke mellom myndighetskontrollert- og separatistkontrollert område. Dette gjelder for eksempel tall på drepte og skadde. Der tallene differensieres, blir dette oppgitt.

Det er begrenset tilgang på informasjon om noen av temaene i notatet, særlig den humanitære situasjonen i separatistkontrollerte områder. Dette skyldes at det er svært få humanitære organisasjoner som har tilgang til området. Det er også vanskelig å finne pålitelig og verifiserbar informasjon om separatistenes væpnede grupper.

1.2 Begrepsavklaring

I dette notatet bruker vi begrepet **sivil** om personer som verken er medlem av væpnede grupper, eller deltar i stridigheter.

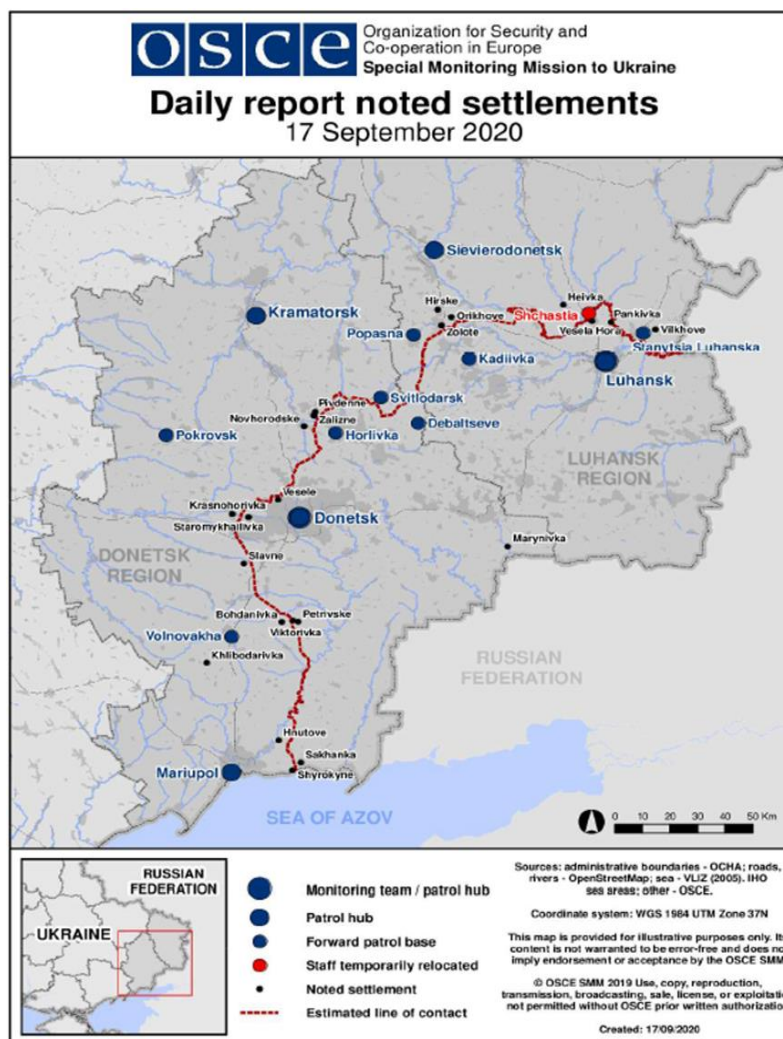
Navnet **Donbas** er en forkortelse av to ord: *Donetskij* og *basseijn*, med henvisning til elven Donets som renner gjennom området. Donbas ble først brukt på 1800-

tallet for å markere området for kullforekomster. I dag brukes begrepet som en samlebetegnelse for de ukrainske fylkene Donetsk og Luhansk.

Separatistkontrollerte områder omfatter områdene hvor pro-russiske separatister, som ønsker løsrivelse fra Ukraina, har den politiske og militære kontrollen. Dette dreier seg om et lite område i Donetsk og Luhansk fylke.

Myndighetskontrollerte områder er områder der ukrainske myndigheter har politisk og militær kontroll. I utgangspunktet dreier dette seg om hele resten av Ukraina, men i notatet refereres det til områdene i Donetsk og Luhansk som ukrainske myndigheter har kontroll over. Det er de separatistkontrollerte områdene av disse to fylkene vi fokuserer på i notatet.

Mye av informasjonen i notatet handler om områdene rundt den såkalte **kontaktlinjen**. Kontaktlinjen er 500 km lang, og er frontlinjen mellom ukrainske militære styrker og separatistenes væpnede styrker. Den markerer også grensen mellom myndighetskontrollert og separatistkontrollert område i fylkene Donetsk og Luhansk (se kartet under). Det er fem grensepasseringer langs kontaktlinjen: fire i Donetsk (Maiorske, Marinka, Novotroitske og Hnutove), og én i Luhansk (Stanitsija Luhanska) (Fischer 2019, s. 28). Området mellom partenes militære posisjoner som ingen kontrollerer, kalles for gråsonen. Dette er en smal stripe land (rundt 15 km bredt) med både militær og sivil tilstedeværelse.

Kart over Donetsk og Luhansk fylke med kontaktlinjen i rødt (OSSE 2020).

2 Bakgrunn

2.1 Konfliktshistorie

I februar 2014 gikk Ukrainas president Viktor Janukovitsj av som resultat av et folkeopprør. Den direkte foranledningen var at han lot være å undertegne en assosieringsavtale med EU som han selv hadde fremforhandlet, og i stedet valgte å inngå et tettere samarbeid med Russland. Demonstrasjonene kom imidlertid raskt til å handle om den utstrakte korrupsjonen i landet og det generelle vanstyre med tiltagende autoritære tendenser. I kaoset som oppstod etter Janukovitsj sitt fall, reagerte Russland med å annektere Krim-halvøya. Krim hadde tilhørt den ukrainske delen av Sovjetunionen siden 1954, og Ukraina siden selvstendigheten i 1991, men var en del av Russland frem til 1954.

Konflikten i selve Øst-Ukraina startet i mars 2014. Protester fra russisk-støttede, anti-ukrainske grupper i regionene Donetsk og Luhansk, som var inspirert av Russlands annektering av Krim, utviklet seg til en væpnet konflikt med ukrainske myndigheter. Pro-russiske separatister ønsket løsrivelse fra Ukraina, og å bli en del av Russland. Tor Bukkvoll, forsker ved Forsvarets forskningsinstitutt, forklarer at separatistene hevdet å representere det såkalte Novorossija, et gammelt navn på landområdene nord for Svartehavet som det russiske imperiet erobret fra det ottomanske riket på andre halvdel av 1700-tallet (e-post, september 2020). Etter at separatister beslagla regjeringsbygninger i byene Donetsk, Luhansk og Kharkiv, erklærte ukrainske myndigheter starten på en anti-terroroperasjon (ATO) i øst (Havlik, Kochnev & Pindyuk 2020, s. 6).

Separatister erklærte opprettelsen av DNR (Donetsk Folkerepublikk) og LNR (Luhansk Folkerepublikk) våren 2014. Disse ble definert som terrororganisasjoner av ukrainske myndigheter (Ukraine Crisis 2018; Sasse 2018). Ukraina begrenset etter hvert adkomsten til separatistkontrollerte områder, og kuttet også utbetaling av alle offentlige ytelser til personer bosatt der (Havlik, Kochnev & Pindyuk 2020, s. 10).

Russland har støttet separatistene med å bygge opp deres militære kapasitet, og intervenert direkte når kampene har pågått for fullt, som i august 2014 og januar/februar 2015 (Bukkvoll i Flikke 2015). Dette viser forskning og etterretning. Innledningsvis støttet mange russere separatistenes idé om et Novorossija, men dette har gradvis innskrenket seg til å handle om et krav om utstrakt autonomi innenfor Ukrainas grenser. Tor Bukkvoll opplyser at ledelsen i Kreml i dag ønsker at de separatistkontrollerte områdene forblir en del av Ukraina, men at de tilskrives en så sterk grad av autonomi innenfor den ukrainske konstitusjonen at Russland i praksis vil kunne styre dem politisk (e-post, september 2020).

Det ble inngått en fredsavtale i september 2014 mellom Ukraina, Russland og de pro-russiske separatistene (Minsk I) i regi av OSSE. Fredsavtalen ble brutt flere ganger. I februar 2015 ble en ny fredsavtale, Minsk II, undertegnet av Russland, Ukraina, separatistene, Frankrike og Tyskland. Minsk II la til rette for ny våpenhvile og tilbaketrekning av tunge våpen fra (Fischer 2019, s. 11-12). Våpenhvilen har blitt brutt utallige ganger, og volden har vedvart med varierende intensitet.

Etter hvert som årene har gått, har Ukrainas militære blitt kraftig styrket, mens separatistenes væpnede grupper har stagnert eller blitt svakere. Etter at russiske militære trakk seg bort fra frontlinjen vinteren 2015, har ikke separatistene hatt noen militær fremgang. Ukrainske militære styrker gjorde taktiske fremrykk i 2016 og 2017 og tok tilbake områder ved Debaltseve, Mariupol og Donetsk (Holcomb 2017, s. 11).

2.1.1 Fredsplaner i 2019

I 2019 gikk nåværende president, Volodymyr Zelenskij, til valg på blant annet en løsning av konflikten. Sommeren 2019 hadde han og Putin dialog, og det har blitt gjennomført flere fangeutvekslinger med separatistene og Russland det siste året, den første i september 2019 (RFE/RL 2020).

Høsten 2019 ble det enighet i Ukraina om et forslag til en fredsplan, den såkalte Steinmeier-formula. Forslaget gikk ut på at det først holdes lokalvalg i separatistkontrollerte områder, og at dersom valgene vurderes som frie og rettferdige, vil de få økt selvstyre. Ukraina krever at Russland trekker tilbake sine styrker fra Donbas før det kan holdes valg. Det kom til store demonstrasjoner mot fredsplanen i Kyivs gater, særlig fra nasjonalister (Miller 2019).

Steinmeier-formula var tema for møtet mellom Ukraina, Russland, Frankrike og Tyskland, det såkalte Normandie-formatet, i Paris 2019. Russland gikk ikke med på Ukrainas krav om at de ville ha kontroll med sin egen østgrense før det holdes lokalvalg, og man kom derfor ikke frem til en løsning (Herszenhorn & Momtaz 2019).

2.2 Geografi, etnisitet, språk

Ukraina har 42 millioner innbyggere og ligger mellom Russland og Europa. Cirka 17 prosent av befolkningen anser seg selv som russere, og bor hovedsakelig i øst. En betydelig større andel av befolkningen (kanskje ca. 50 prosent) bruker imidlertid russisk i stedet for ukrainsk i dagligtale. Generelt kan man si at overgangen mellom det russiske og det ukrainske er flytende i Ukraina. Betydelige deler av den russisktalende befolkningen identifiserer seg som ukrainere, og reagerer med sinne på annekteringen av Krim og den militære russiske innblandingen øst i landet (Bukkvoll, e-post september 2020).

Donetsk og Luhansk fylker ligger øst i Ukraina og grenser mot Russland. Landegrensen mellom Donetsk og Luhansk og Russland er 923 km, hvorav 409 kontrolleres av separatistene. Fylkene Donetsk og Luhansk dekker rundt ni prosent av Ukrainas territorium, og har vært det tettest befolkede og mest urbaniserte området i Ukraina. Før krigen bodde 16 prosent av Ukrainas befolkning i disse to fylkene. Donetsk er største by. I 2001 ble den regnet som Ukrainas femte største by, og i 2011 skal det ha bodd rundt to millioner mennesker i byen og omegn. Regionen er rik på mineraler, særlig kull, og har hatt en stor kull- og stålindustri (Balaban et al. 2017, s. 8, 10, 20).

De separatistkontrollerte områdene i Donetsk og Luhansk (markert i gråblått på kartet under) er mer enn 15 000 kvm stort, omtrent like stort som Montenegro. De utgjør ca. 30 prosent av det totale arealet i Donetsk og Luhansk fylker (Balaban et al. 2017, s. 46). Det anslås at det i dag bor rundt 3,5 millioner mennesker i de separatistkontrollerte områdene.

Kilde: Forsvarsdepartementet i Ukraina

Myndighetene i separatistkontrollerte områder har erklært seg som selvstendige stater, Donetsk Folkerepublikk (DNR) og Luhansk Folkerepublikk (LNR), med egne politiske institusjoner. De er imidlertid ikke anerkjent som selvstendige stater av noen land i FN (Balaban et al. 2017, s. 47).

Slik Landinfo ser det, er konflikten i øst snarere geopolitisk enn etnisk. Det er mange etniske russere øst i landet som ikke ønsker løsrivelse fra Ukraina, men som anser seg som ukrainere. Det er heller ikke alltid sammenfall mellom etnisitet og hvilket språk som brukes. En del etniske ukrainere anser russisk som sitt første språk, og de fleste innbyggerne er tospråklige.

Geopolitisk er Ukraina todelt. I den vestlige delen ønsker befolkningen tettere integrasjon med Europa, mens den østlige delen, der det bor flest etniske russere, er det mange som føler større tilhørighet med Russland. Denne todelingen har historiske og kulturelle årsaker.

Også økonomisk har Øst-Ukraina hatt nære forbindelser til Russland. Under Sovjetunionen var Donbas et viktig industriområde som produserte en uforholdsmessig stor andel av unionens kull og stål. Etter Ukrainas selvstendighet i 1991 forverret økonomien i regionen seg betydelig. Statlige industrier ble privatisert og havnet i hendene på oligarker, og korrupsjonen blomstret (Crisis Group 2020b, s. 1-2).

2.3 Sikkerhetssituasjonen i grove trekk

Det foregikk intense krigshandlinger i Donetsk og Luhansk fylker våren, sommeren og vinteren 2014/2015. Krigshandlingene var på sitt mest intense i

august 2014 i slaget om Ilovaïsk, og i januar 2015 i slaget om Debaltseve (Havlik, Kochnev & Pindyuk 2020, s. 6).

Sommeren 2014 gikk et stort antall russiske styrker inn i Ukraina for å bistå separatistene. Ukraïnerne led nederlag under slaget ved Ilovaïsk i august 2014, der rundt 1000 ukrainske soldater ble drept, skadd eller tatt til fange. Separatistene fortsatte sin offensiv, med støtte fra russerne, og tok ukrainske stillinger i utkanten av byen Donetsk og Donetsk flyplass i september 2014, og Debaltseve vinteren 2015. Separatistene hadde trolig ikke vunnet disse seirene uten russisk støtte. Etter disse offensivene, som medførte store kostnader for Russland, både økonomisk og i tap av personell, trappet Russland ned det direkte militære engasjementet og støttet i stedet separatistene med utstyr, opplæring og personell (Holcomb 2017, s. 9).

Inngåelsen av Minsk II endret krigens karakter: Mens den første fasen av krigen (april 2014-februar 2015) bestod av tung krigføring, gikk den over til å bli en fastlåst situasjon vinteren 2015. Det ble færre intense krigshandlinger, men likevel hyppige trefninger og brudd på våpenhvilen, langs en etablert og minelagt frontlinje (kontaktlinjen) (Bukkvoll 2019, s. 3). Slaget om Debaltseve sies å være den siste storstilte militære offensiven. De viktigste episodene etter dette var separatistenes mislykkede forsøk på å ta Mariinka i juni 2015, sammenstøt i Svitlodarsk i juni og desember 2016, og kamphandlinger i industrisonen Avdiivka som har pågått siden januar 2017 (Balaban et al. 2017, s. 44).

I februar 2017 rapporterte FN om en ny kraftig økning i brudd på våpenhvilen. Ifølge OSSE var det 401 336 brudd på våpenhvilen dette året, initiert av begge parter i konflikten. Våren 2018 økte volden igjen, særlig i mars måned (Rulac 2018).

I 2019 var situasjonen mindre anspent enn de to foregående årene. Det var en betydelig nedgang i sivile ofre, og man fikk i stand militære tilbaketrekninger flere steder, blant annet ved grenseovergangen mellom myndighetskontrollert og separatistkontrollert område i Luhansk, Stanitsija Luhanska. I første halvdel av 2020 var våpenhvilebruddene intense (Rulac 2020).

I juli 2020 ble det inngått en ny våpenhvile, og trefningene gikk betydelig ned. Det gjenstår å se om dette vil vedvare.

Dødstallene er nå på sitt laveste siden konflikten startet.

Det totale antall ofre i perioden 14. april 2014 til 15. februar 2020 er mellom 41 000 og 44 000 (OHCHR 2020, s. 8):

- Rundt 13 000 er drept (minst 3350 sivile, 4100 ukrainske soldater og 5650 separatister).

- Omkring 30 000 er skadet (7000-9000 sivile, 9500-10 500 ukrainske soldater og 12 500-13 500 separatister).

3 Hvem kjemper og hva kjemper de for?

3.1 På separatistenes side

På separatistenes side kjempet tidligere et større antall uavhengige militser. Disse har nå blitt integrert i to armékorps, et i hver av de to folkerepublikkene DNR og LNR. Armékorpsene har en struktur som ligner tilsvarende enheter i det russiske forsvaret. Personellet består av en blanding av lokale frivillige og utskrevne mannskaper, samt frivillige fra Russland og regulære russiske militære i stillinger som krever spesialkompetanse (Bukkvoll, e-post september 2020). Franklin Holcomb (2017, s. 9) ved Institute for the Study of War mente at det befant seg omkring 6000 russiske soldater inne i Donbas i 2017, og titusener langs grensen mellom Russland og Ukraina.

Kilder har ulike oppfatninger om deres kapasitet. Franklin Holcomb (2017, s. 9) har påpekt at de er svake, og at de ikke ville ha kunnet kjempe uten støtte fra Russland. På den annen side kan det være grunn til å tro at separatistene er tilstrekkelig organisert, gitt at de har klart å holde på større deler av Øst-Ukraina siden 2014. Dette skriver prosjektet Rule of Law in Armed Conflicts ved Geneva Academy of International Law and Human Rights (Rulac 2020).

Holcomb (2017, s. 10) beskriver separatistene som uorganiserte og dårlige til å samarbeide på slagmarken. De mangler evne til å gjennomføre større offensiver. De skal være involvert i kriminell virksomhet som smugling og utpressing. Det skal være verst i de væpnede gruppene i LNR. Separatistenes etter hvert svake militære stilling svekker deres moral, hevder Holcomb.

3.1.1 Hva kjemper separatistene for?

I den første fasen av konflikten hadde ledelsen i DNR/LNR en målsetting om selvstendighet, og i ytterste konsekvens å bli en del av Russland. De lanserte ideen om et Novorossija – et område som av historiske og etniske årsaker ifølge separatistene burde tilhøre Russland. Dette var antakelig også målsettingen for de mange som dro fra Russland for å slutte seg til kampen (Bukkvoll, e-post september 2020).

I Kreml har man mest sannsynlig vurdert flere mulige målsettinger parallelt, men kom etter hvert til at autonome områder innenfor Ukraina ville tjene Russlands interesser best. Dette førte til betydelig skuffelse blant dem som i begynnelsen

kjempet for Novorossija. Selv om det kan forekomme interessekonflikter mellom ledelsene i DNR, LNR og Kreml, regner de fleste observatører med at det er Kreml som i siste instans bestemmer retningen (Bukkvoll, e-post september 2020).

Lokalbefolkningens holdning til separatistene virker ambivalent. Intervjuer og spørreundersøkelser (kun begrensede som sådan) viser at folk føler seg fjerne fra Kyiv og skuffet av Moskva og lokale myndigheter. De er krigstrøtte og ønsker gjenoppbygging, bistand og en løsning på den politiske situasjonen. Intervjuer foretatt av Crisis Group indikerer at mange innbyggere mangler sterke meninger i den ene eller andre retningen – de ønsker en løsning som skaper fred (Crisis Group 2019, s. 14).

3.2 På ukrainske myndigheters side

På ukrainske myndigheters side kjemper regulære militære styrker, Nasjonalgarden, sikkerhetstjenesten og frivillige bataljoner (Bukkvoll foredrag november 2017). Deres målsetting har vært å bevare Ukrainas territoriale integritet.

Anti-terroroperasjonen (ATO) som ble innført ved konflikten start i 2014, ble offisielt avsluttet 30. april 2018. I stedet ble det innført en felles militær operasjon (JFO), under felles ledelse av det ukrainske militæret. JFO har kommando over det ukrainske militæret, politiet, sikkerhetstjenesten (SBU), Nasjonalgarden og grensevakten i konfliktområdet. Formålet med endringen var å bekjempe separatistene og russiske militære styrker på en mer effektiv måte (Ukraine Crisis 2018; Sasse 2018).

Det er usikkert hvor store styrker Ukraina har plassert langs frontlinjen i dag. I starten av konflikten skal det ha vært rundt 100 000 mann. Ukrainas forsvar ble da beskrevet som svakt, og de måtte mobilisere soldater i flere runder og gjeninnføre obligatorisk militærtjeneste. Det ukrainske militæret har gjennomgått store reformer de siste årene, og det anslås at det i dag har et aktivt militært personell på 200 000 personer og rundt 900 000 reserver (som har avtjent tjeneste de siste fem årene) (Akimenko 2018). Militærtjenesten er fortsatt obligatorisk, men det er først og fremst kontraktsoldater som sendes til fronten.

De frivillige bataljonene var mest aktive i perioden 2014 til 2015. Etter det ble de fleste bataljonene, med noen unntak, oppløst eller gjort om til enheter i det ukrainske militæret. De frivillige bataljonene kan beskrives som halv-offisielle regjeringsvennlige militser, som offisielt erklærte at de kjempet på vegne av ukrainske myndigheter og for samme sak. Tall på hvor mange slike bataljoner som fantes, varierer, men ukrainsk påtalemyndighet nevnte 37 i 2016. Bataljonene har blitt beskrevet som nødvendige for å stå imot separatistene og russiske styrker i den innledende fasen av konflikten. Det er diverse rapporter om at soldater i

bataljonene skal ha begått overgrep, men lite tyder på at dette foregikk systematisk (Bukkvoll 2019, s. 3, 8, 9).

Når det gjelder holdningen til konflikten blant folk i myndighetskontrollerte deler av Ukraina, mente 68 prosent i en spørreundersøkelse fra 2019 at DNR og LNR burde være en del av Ukraina, som før. 16 prosent mente at områdene burde forbli en del av Ukraina, men med en egen status (Rating Group Ukraine 2019).

3.3 Hvor og i hvilken grad har de ulike aktørene kontroll?

Kontaktlinjen skiller ukrainske militære styrker fra de væpnede styrkene i separatistkontrollerte områder. Frontlinjen/kontaktlinjen synes å ha vært noenlunde stabil siden 2015, med noen bevegelser, for det meste i favør av ukrainske styrker. De ulike partene har kontroll på sine respektive sider av kontaktlinjen.

Det har blitt gjennomført tilbaketrekning av militære styrker fra kontaktlinjen på begge sider det siste året. Dette er en del av Minsk II avtalen (Crisis Group 2020a, s. 8-10):

- Sommeren 2019 trakk styrker på begge sider seg én kilometer tilbake fra byen Stanitsjia Luhanska som ligger på kontaktlinjen i Luhansk fylke. Broen som folk må krysse for å komme fra den ene siden til den andre, og som ble ødelagt under konflikten, ble også reparert.
- Høsten 2019 ble det gjennomført tilbaketrekning av styrker på begge sider fra Zolote og Petrivske, til store protester fra nasjonalister i myndighetskontrollerte områder.

Det har ikke blitt gjennomført ytterligere tilbaketrekninger. Det var brudd på våpenhvilen i nærheten av Zolote i februar 2020, som viser hvor sårbar situasjonen er (Crisis Group 2020a, s. 8-10).

4 Omfang av sikkerhetshendelser og voldens karakter

OSSEs Special Monitoring Mission (SMM) i Ukraina ble utplassert i mars 2014. SMM utgjør ti observasjonslag av ubevæpnede sivile som er utplassert rundt omkring i Ukraina. En del av mandatet deres er å rapportere om sikkerhetssituasjonen i landet, deriblant i separatistkontrollerte områder i Donetsk og Luhansk. SMM utgir flere ganger i uken rapporter om sikkerhetshendelser (OSSE 2019a).

SMM opplyser at bevegelsesfriheten deres har blitt begrenset, og dette har skjedd hyppig i andre kvartal 2020, og hovedsakelig i separatistkontrollerte områder.¹ Restriksjonene blir begrunnet med smittevern hensyn knyttet til Covid-19 (OSSE 2020e).

I tillegg rapporterer FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR) om antall sivile og drepte i Donbas. Dette publiseres i deres kvartalsrapporter.

4.1 Våpenhvileavtaler og brudd på disse

Det har som nevnt blitt inngått to fredsavtaler siden konflikten startet: Minsk I i 2014, og Minsk II i 2015. Minsk II er fundamentet for dagens fredsforhandlinger, der den Trilaterale kontaktgruppen for Ukraina (TGC), bestående av Ukraina, Russland og OSSE, er sentral. TGC har annonsert en rekke våpenhvileavtaler, med begrenset suksess. Avtalene fører som regel til en markant, men kortvarig, nedgang i trefninger. Etter noen uker er vanligvis antallet trefninger tilbake der det var før våpenhvileavtalen. Begge partene i konflikten bryter våpenhvilen (ACLEDD 2020).

Den 22. juli 2020 kom TGC og representanter for deler av Donetsk og Luhansk til enighet om tiltak for å styrke våpenhvilen. I en pressemelding fra OSSEs representasjon i Ukraina den 19. august 2020, ble det opplyst at tiltakene har ført til det laveste antallet brudd på våpenhvilen siden konflikten startet, og en kraftig forbedring i sikkerhetssituasjonen (OSSE 2020e).

Avtaler om tilbaketrekning (se kap. 3.3) har vist seg mer vellykkede. De omfatter mindre områder, fra fem til ti kilometer, der militære styrker fra begge sider trekker seg tilbake én kilometer, avvikler sine forsvarsstrukturer og trekker tilbake tunge våpen fra området. Slike tiltak har gjort den fysiske muligheten for å ty til våpen vanskeligere, og det har vært lettere å monitorere avtalen. Høsten 2019 ble slik tilbaketrekning gjennomført i områdene Stanitsja Luhanska, Zolote og Petrivske (ACLEDD 2020).

4.2 Omfang av sikkerhetshendelser 2019-2020

I perioden fra 2015 til mars 2020 har SMM registrert omtrent 1,5 million brudd på våpenhvilen (OSSE 2020c, s. 8). Antallet sikkerhetshendelser har holdt seg relativt stabilt de siste årene. Typiske brudd på våpenhvilen kan inkludere større og mindre sikkerhetshendelser – alt fra eksplosjoner, prosjektiler, skyting og våpenfunn.

¹ I perioden april til juni 2020 har SMM blitt forhindret fra å bevege seg rundt i 300 tilfeller. Mellom 21. mars og 30. juni 2020 har de blitt forhindret fra å krysse kontaktlinjen ved 200 anledninger (OSSE 2020e).

I 2019 registrerte OSSEs spesialobservatører (SMM) 299 633 brudd på våpenhvilen. Dette omfattet 3 373 eksplosjoner fra MLRS (Multiple Launch Rocket System), artilleri, bombekastere og stridsvogner. Dette var omtrent på samme nivå som i 2018, og 25 prosent lavere enn i 2017. Det fremgår ikke hva de øvrige sikkerhetshendelsene bestod i, men det er trolig hendelser som involverte mindre våpen. Omkring 55 prosent av alle sikkerhetshendelsene fant sted om natten (OSSE 2020a).

I 2019 observerte OSCE mer enn 3 600 våpen i områder som brøt med avtalte grenser for tilbaketrekking. Dette var omtrent på samme nivå som i 2018. Rundt 75 prosent av våpnene ble observert i separatistkontrollerte områder, og de resterende 25 prosent i myndighetskontrollerte områder (OSSE 2020a).

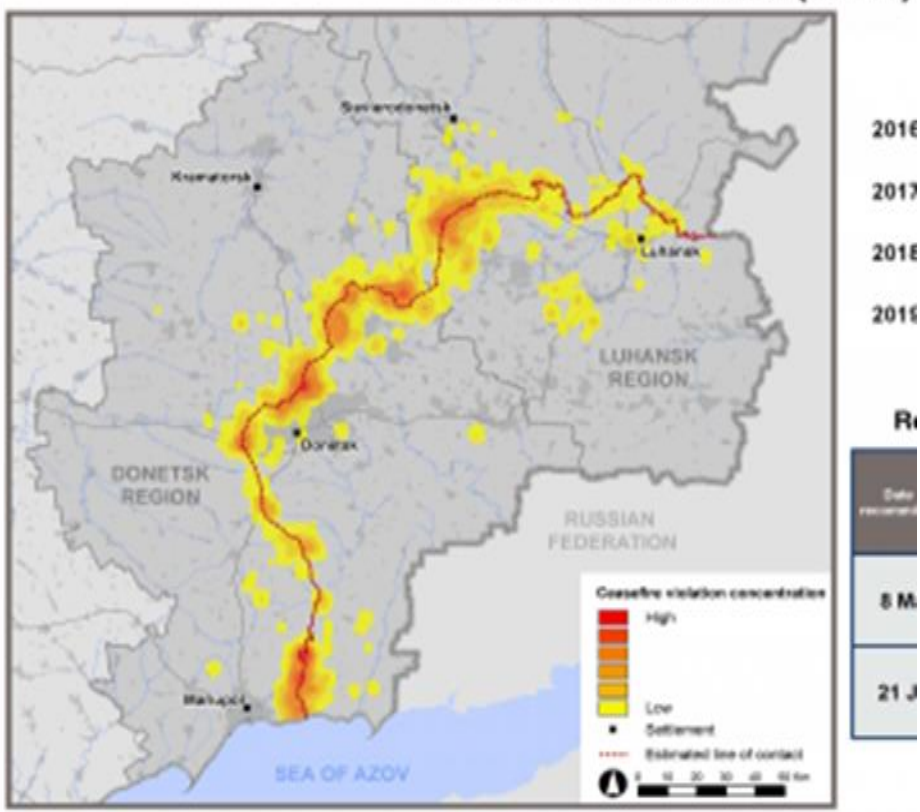
SMM rapporterte i februar 2020 at gjennomsnittlig brudd på våpenhvilen per dag var i overkant av 500 (som sitert i FN 2020). Etter at det ble enighet om tiltak for å styrke våpenhvilen (som trådte i kraft 27. juli 2020), har dette tallet gått markant ned: I perioden fra 27. juli til 28. september 2020 var det 1356 brudd på våpenhvilen i begge områder, deriblant 243 eksplosjoner (OSSE 2020f, s. 4).

4.3 Sikkerhetshendelser skjer hovedsakelig langs kontaktlinjen

Kartet (under) publisert av OSSE (2020a) over brudd på våpenhvilen i 2019, viser at de aller fleste trefningene skjer i nærheten av kontaktlinjen, både på myndighetskontrollert og separatistkontrollert side. De oransje og røde flekkene på kartet viser hvor det har vært flest trefninger langs kontaktlinjen.

2019 Trends and observations

Ceasefire violations (CFVs)

Sikkerhetshendelser i 2019 (OSSE 2020a)

Som det fremgår av kartet over, har de fleste sikkerhetshendelsene i 2019 funnet sted på fem såkalte hotspots langs kontaktlinjen. Dette utgjorde omtrent 90 prosent av alle våpenhvilebruddene (OSSE 2020a):

- Områdene øst og nord-øst for Mariupol
- Området Adilvka-Yasynuvata-Donetsk flyplass
- Området Popasna-Kalynove-Pervomaisk-Zolote
- Områder sør-vest, sør og sør-øst for Svitlodarsk
- Vestlige og nordlige utkantområder av Horlivka

Sikkerhetshendelsene i første kvartal av 2020 skjedde hovedsakelig på de samme stedene som i 2019, langs følgende fem hotspots ved kontaktlinjen. Dette utgjorde omtrent 90 prosent av alle våpenhvilebruddene (OSSE 2020b):

- Området Popasna-Zolote-Holubivske-Krymske
- Områder sør-vest, sør og sør-øst for Svitlodarsk
- Områder øst og nord-øst for Mariupol
- Området Adilvka-Yasynuvata-Donetsk flyplass
- Vestlige og nordlige utkantområder av Horlivka

I andre kvartal av 2020 var også mønsteret noenlunde sammenfallende med tidligere perioder. Sikkerhetshendelsene inntraff i følgende områder (OSSE 2020d):

- Området Adilvka-Yasynuvata-Donetsk flyplass
- Området Popasna-Zolote-Holubivske-Pervomaisk
- Områder øst og nord-øst for Mariupol
- Områder sør-vest, sør og sør-øst for Svitlodarsk

4.4 Sivile kommer i kryssilden

Angrepene er ikke direkte rettet mot sivile, men sivile kommer i kryssilden. Sivile har blitt drept og såret som følge av bruken av eksplosive våpen med vidtrekkende effekt i områder som er tett befolket. Øst-Ukraina er et av landets tettest befolkede områder. Rundt 200 000 mennesker bor i umiddelbar nærhet til kontaktlinjen på myndighetskontrollert side. På separatistkontrollert side finnes det ikke pålitelige befolkningstall (Fischer 2019, s. 28). Kontaktlinjen går gjennom forsteder til Donetsk by (med én million innbyggere).

Sivile som ble intervjuet² av Center for Civilians in Conflict (CIVIC) mellom juni og oktober 2016, opplevde artilleri, altså bruk av tunge, langtrekkende skytevåpen, som sin største bekymring når det gjaldt sikkerhet. Til tross for at Minsk II avtalen beordrer begge partene i konflikten til å trekke tilbake tunge våpen, har det blitt dokumentert bruk av slike våpen på begge sider i befolkede områder.

Trusselen fra artilleri har vært og vurderes fortsatt størst i den såkalte gråsonen, dvs. området mellom partenes militære posisjoner som ingen kontrollerer. Dette området består av byer, landsbyer og gårder. Her kan sivile risikere å bli truffet fra begge sider.

I sin rapport fra 2016 skriver CIVIC (2016, s. 18) at begge parter i konflikten har plassert midlertidige og faste militære stillinger og sjekkpunkt nær boligområder, noen ganger rett ved siden av hus. Verken det ukrainske militæret eller

² CIVIC intervjuet sivile på begge sider av kontaktlinjen, sivile bosatt i gråsonen og internflyktninger (CIVIC 2016, s. 5).

separatistene har gjort særlig innsats for å flytte sine stillinger fra boligområder. Dette har medført store skader på sivile når partene har skutt på hverandre. Selv om antall sikkerhetshendelser var høyere i 2014 og i påfølgende år, og færre i dag drepes/skades av denne typen angrep, skjer det fremdeles sikkerhetshendelser i disse områdene som fører til sivile ofre.

Mange av skadene sivile pådrar seg i dag, skyldes også miner og udetonerte eksplosiver. Gråsonen er belagt med miner. Dette redegjør vi nærmere for i del 5.2.

5 Antall drepte og sårede sivile

Til tross for mange brudd på våpenhvilen de siste årene, er antallet skadde og drepte på det laveste nivået siden starten av konflikten.

Tallene på drepte og skadde sivile er ikke delt inn etter hvilken side av kontaktlinjen de oppholdt seg. Der de er mulig å skille ut tall for separatistkontrollerte områder, blir dette gjort.

5.1 Antall drepte og skadde sivile i 2019-2020

FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR) registrerte 162 sivile ofre i perioden 1. januar til 15. november 2019. Av disse ble 26 drept (15 menn, 10 kvinner og 1 barn) og 136 skadet (77 menn, 39 kvinner og 20 barn). Dette er 39 prosent nedgang sammenlignet med samme periode i 2018 (23 sivile drept og 214 skadet). Det er også det laveste antallet drepte og skadde sivile for tilsvarende periode under hele konflikten (OHCHR 2019, s. 7).

Om lag 62 prosent ble drept eller skadd (7 drept og 94 skadd) som følge av artilleri (shelling) og SALW (shelling and small arms and light weapons). Dette var en nedgang på 33 prosent sammenlignet med samme periode i 2018. To tredjedeler av disse ble registrert i DNR, mens de resterende fordelte seg noenlunde likt i LNR og i myndighetskontrollert område (OHCHR 2019, s. 7).

Om lag 35 prosent ble drept/skadet som følge av miner og gjenliggende eksplosiver (17 drept og 41 skadet). Dette er en nedgang på 51 prosent fra 2018, men viser at rydding av miner og udetonerte eksplosiver fortsatt er nødvendig (OHCHR 2019, s. 8).

OSSEs observasjonsstyrke, SMM, har noenlunde samme tall på antall drepte og sårede sivile som OHCHR. Ifølge SMM ble 19 sivile drept i 2019, og 129 såret. 83 var menn og 46 kvinner, resten (19) var barn. 55 prosent ble registrert drept

eller skadet av artilleri, 33 prosent som følge av miner og udetonerte eksplosiver og 12 prosent av skyts fra mindre våpen (small arms fire) (OSSE 2020a).

I perioden januar til mars 2020 ble 4 sivile drept og 23 såret. 44 prosent av ofrene var som følge av miner og udetonerte eksplosiver, 41 prosent som følge av artilleri og 15 prosent som følge av skyts fra mindre våpen (OSSE 2020b). I perioden april til juni 2020 ble 3 sivile drept og 20 såret. 83 prosent av ofrene var som følge av skader fra artilleri, 9 prosent var som følge av miner og udetonerte eksplosiver og 9 prosent som følge av skyts fra mindre våpen (OSSE 2020d).

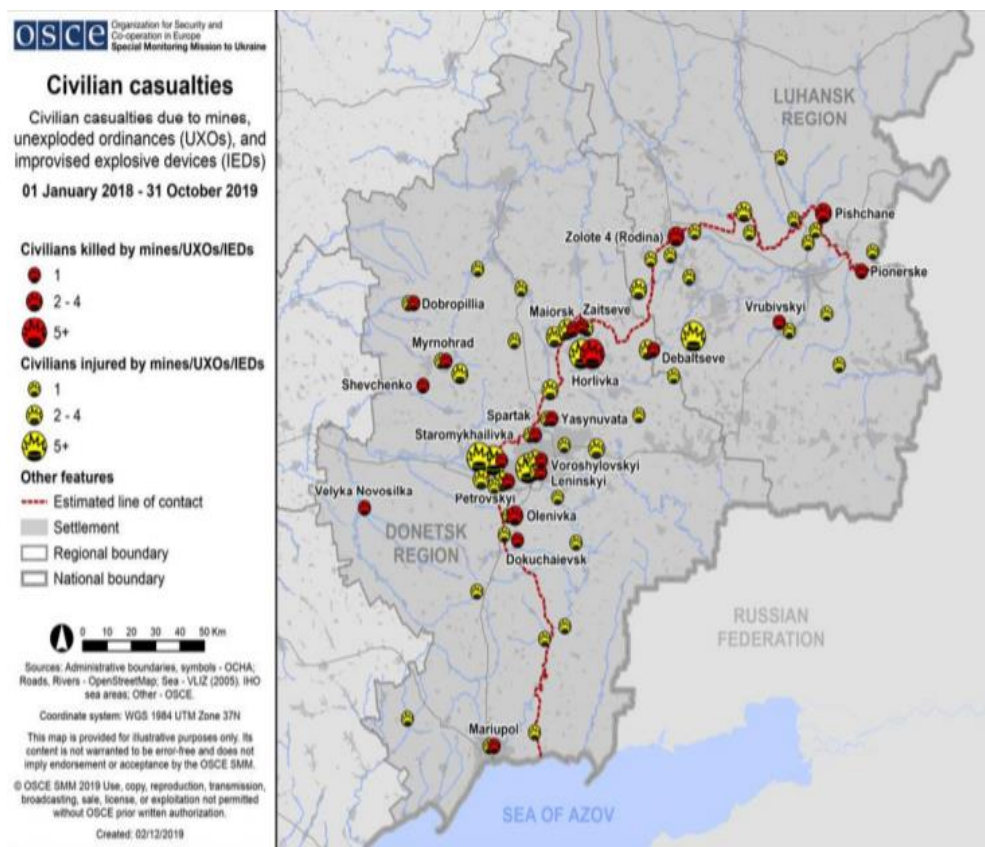
5.2 Miner og gjenliggende eksplosiver fører til flest sivile dødsfall

Ukraina er et av landene i verden med mest miner. De tettest mine-belagte områdene er innenfor den 15 km brede gråsonen på hver side av kontaktlinjen. Siden begynnelsen av 2018, har SMM rapportert om over 10 000 miner. Som det fremgår i kap. 5.1, har miner og udetonerte eksplosiver drept flere sivile enn artilleri og små våpen til sammen.

I perioden januar 2018 til oktober 2019 har SMM bekreftet 133 skadde og drepte sivile etter ulykker med miner og andre eksplosiver på begge sider av kontaktlinjen, hvorav 25 prosent var barn. Dette har hindret sivile i å bevege seg rundt, blant annet ved sjekkpunktene på kontaktlinjen, og begrenset deres muligheter til å dyrke jord, fiske i elver og innsjøer, dra på jobb og på skole og besøke kirkegårder (OSCE 2019b, s. 4, 9, 29).

Funn av miner følger ikke et fast mønster, og det gjøres funn en rekke ulike steder. Det utføres ikke noen systematisk minerydding i de mest minetette områdene. Arbeidet er ad-hoc preget, og utføres i nødstilfeller og før oppstart av reparasjons- eller vedlikeholdsarbeid av sivil infrastruktur (OSCE 2019b, s. 9).

Det er registrert mineulykker så langt unna kontaktlinjen som 60 km. Flertallet (75 prosent) av sivile ofre for miner og gjenliggende eksplosiver har blitt registrert i Donetsk-regionen (OSCE 2019b, s. 11). Kartet under viser fordelingen av sivile ofre for miner/gjenliggende eksplosiver på de ulike sidene og langs kontaktlinjen.

Sivile ofre for miner og gjenliggende eksplosiver (OSSE 2019b, s. 13).

I de fleste tilfeller av mineulykker som involverer barn, har eksplosivene blitt funnet i nærheten av der de bor eller leker, slik som i hager eller skogsområder. Noen sivile har blitt drept eller skadd av miner på beiteområder, i jordbruksområder, langs elvebredder, langs veier, på kirkegårder og i nærheten av kontrollposter og sjekkpunkt. Miner og andre eksplosive gjenstander ligger langs veier som tusenvis av sivile bruker hver dag. Noen steder på begge sider av kontaktlinjen har man sluttet å dyrke visse jordbruksområder som følge av faren for miner og andre eksplosive gjenstander. I forbindelse med reparasjonsarbeid på ødelagt infrastruktur som vannrør, gassrør og strømlinjer som har blitt ødelagt i konflikten, har arbeidere blitt skadet av miner. Det samme gjelder mineryddere som har jobbet i slike områder (OSSE 2019b, s. 12, 16, 21).

5.3 Barn i konflikten

5.3.1 Mange undervisningsbygg ved kontaktlinjen har blitt skadet

Brudd på våpenhvilen langs kontaktlinjen fortsetter ifølge SMM å utgjøre en fare for barn og undervisningspersonell. SMM har fulgt sikkerhetssituasjonen i nærheten av skoler i perioden 2015 til og med mars 2020, og registret skader på skoler som følge av artilleriangrep og skyts fra mindre våpen.

Mange av bruddene på våpenhvilen har skjedd innenfor én kilometer fra undervisningsbygg som SMM har observert. SMM har registrert skader på 93 ulike undervisningsbygg på 43 ulike steder langs kontaktlinjen. Noen skoler har blitt ødelagt flere ganger. I perioden 2015 til 2018 registrerte SMM en nedgang i antall undervisningsbygg som ble skadet av artilleri og skyts fra mindre våpen.³ I 2019 ble det imidlertid registrert en liten økning, med skader på 15 bygg. De første tre månedene av 2020 ble to undervisningsbygg skadet (OSCE 2020c, s. 10).

5.3.2 Drepte og skadde barn etter artilleriangrep

Siden 2015 har SMM registrert ni sivile ofre, enten inne i, eller i umiddelbar nærhet av undervisningsbygg. Disse var seks gutter, én jente, én mann og én kvinne. Fire av ofrene, hvorav to drepte, ble truffet av artilleri (OSCE 2020c, s. 9).

5.3.3 Drepte og skadde barn som følge av miner og udetonerte eksplosiver

Som nevnt i kapittel 5.2, er miner og udetonerte eksplosiver en av de mest alvorlige sikkerhetsutfordringene i konfliktområdene i Donetsk og Luhansk. Fra 1. januar 2016 til 31. mars 2020 ble 11 barn drept og 56 skadd som følge av miner eller udetonerte eksplosiver.⁴ De fleste tilfellene har skjedd i myndighetskontrollerte områder. 70 prosent av tilfellene inntraff i Donetsk fylke (OSCE 2020c, s. 14).

5.3.4 Barn med angst og traumer

På skolebesøk har SMM blitt fortalt at mange barn lider av angst og andre plager som følge av gjentatte artilleriangrep. På noen steder har barn måttet krysse kontaktlinjen for å kunne gå på skole. I tillegg har en kraftig reduksjon i levestandard og grunnleggende tjenester i de verst rammede områdene, hatt en negativ innvirkning på familier og barn (OSSE 2020c, s. 17).

Alle skoler i Ukraina er forpliktet til å ha et tilbud om psykologhjelp. På skoler i myndighetskontrollerte områder blir dette ivaretatt av myndighetene og internasjonale NGO-er. I separatistkontrollerte områder har kilder opplyst til SMM at psykologhjelp ikke er tilgjengelig (OSSE 2020c, s. 17).

³ 34 undervisningsbygg ble skadet i 2015, mens seks ble skadet i 2018 (OSCE 2020c, s. 10).

⁴ 15 i 2016, 20 i 2017, 21 i 2018, 10 i 2019 og 1 i 2020 (OSCE 2020c, s. 14).

6 Den humanitære situasjonen

Det finnes lite konkret informasjon om hvordan befolkningen i de separatistkontrollerte områdene har det. Humanitære organisasjoner har fått gradvis dårligere tilgang til disse områdene etter 2014. Tilgangen vanskeliggjøres i tillegg av at det er svært få krysningpunkter mellom myndighetskontrollerte og separatistkontrollerte områder.

Den humanitære situasjonen antas å være dårligere i separatistkontrollerte enn i myndighetskontrollerte områder. Samtidig må det tas med i betraktning at separatistkontrollerte områder får en del økonomisk hjelp fra Russland. Ukrainske myndigheter anslo i 2016 at Russlands økonomiske støtte til separatistkontrollerte områder lå på 6 milliarder kroner: halvparten som støtte til militære styrker, resten trolig til finansiering av blant annet offentlige utgifter (som sitert i Havlik, Kochnev & Pindyuk 2020, s. 21).

De humanitære behovene synes å være størst i områdene nærmest kontaktlinjen, der de fleste krigshandlingene har foregått. Samtidig er det humanitære behov, utover de fysiske og psykiske, også i områder lengre unna kontaktlinjen. Dette er rurale områder der humanitær bistand sjelden når frem, og som var preget av fattigdom før konflikten brøt løs. Det var også harde kamper der i 2014 og 2015 (OCHA 2020, s. 29, 30).

1,5 millioner mennesker ved kontaktlinjen i separatistkontrollert område vurderes å ha behov for humanitær bistand. I separatistkontrollert område «utenfor» områdene rundt kontaktlinjen, vurderes antallet behovstrengende å være 400 000 (OCHA 2020, s. 7).

Mange av de behovstrengende er eldre, som følge av at de har mistet pensjonene sine fra den ukrainske staten. Det anslås at 1,2 millioner pensjonister mottok pensjon i separatistkontrollerte områder før konflikten startet, mens bare 477 000 mottok pensjon i slutten av juli 2018. De som i dag mottar pensjon, må krysse kontaktlinjen inn i myndighetskontrollert område, hvilket innebærer lange køer og en fare for trefninger på eller i nærheten av kontaktlinjen (OCHA 2019, s. 9). Samtidig skal angivelig myndighetene i DNR betale pensjon til sine borgere i russiske rubler, men Landinfo kjenner ikke til hvor mye (Ramirez 2020).

Matsikkerhet i de separatistkontrollerte områdene har sunket drastisk de siste tre til fire årene. I 2016 manglet 40 prosent tilgang til balansert næring, mens dette tallet hadde steget til 86 prosent i 2017. De mest utsatte er ifølge OCHA (2020, s. 44) de med en ekstra sårbarhet slik som eldre, husstander med funksjonshemmede, arbeidsløse, husstander med kun én voksen og personer med kroniske sykdommer som HIV/AIDS, tuberkulose og diabetes.

Typiske symptomer på fattigdom som narkotikamisbruk, alkoholisme og prostitusjon, er også til stede. Det er begrenset tilgang til helsetjenester, medisiner

og utdanning (Fischer 2019, s. 26). OCHA (2019, s. 9,10) mener at tilgangen til kritiske helsetjenester er vanskelig, men mangler detaljert informasjon. Det er også et problem at det mangler rapportering på epidemiologier, slik som HIV og tuberkulose. OCHA påpeker også at helsepersonell har behov for skolering etter en del år med isolasjon. Det er dessuten behov for akutt psykososial støtte.

Mange tusen boliger har blitt skadet eller ødelagt i konflikten. På grunn av manglende tilgang har det vært vanskelig å kartlegge det konkrete omfanget av ødelagte bolighus i separatistkontrollerte områder. Det er rimelig å tro at skadene er størst i nærområdene til kontaktlinjen.

Sikkerhetshendelser har medført hyppige brudd på vannforsyning, noe som vanskeliggjør tilgang til rent vann. Dette skjer på begge sider av kontaktlinjen. I 2019 var det 88 sikkerhetshendelser som skadet vannanlegg. I gjennomsnitt tilsvarte dette hver fjerde dag. Det var en liten økning fra 2018. Om lag en tredjedel av husstandene på begge sider av kontaktlinjen rapporterer å ha behov for tilgang til vann. Redusert vanntilgang gjør det vanskelig å varme opp hus på vinteren, og folk blir syke av å drikke dårlig vann (OCHA 2020, s. 60, 61, 62).

Mange har blitt arbeidsløse som følge av konflikten. Lønningene har også ligget en del lavere i separatistkontrollerte områder enn i myndighetskontrollerte områder (Crisis Group 2020b, s. 26). Dette betyr at levestandarden blant folk generelt er lav, og fattigdom utbredt.

Situasjonen har forverret seg under Covid-19. Grensepasseringene på kontaktlinjen har helt eller delvis vært stengt, slik at det har vært vanskelig å krysse for blant annet å hente pensjon i de myndighetskontrollerte områdene (Hyde 2020).

6.1 I hvilken grad fungerer infrastruktur og offentlige tjenester?

6.1.1 Økonomi

Den væpnede konflikten har hatt en betydelig negativ effekt på Ukrainas økonomi, særlig i Donetsk og Luhansk. Ifølge offisiell statistikk falt den industrielle produksjonen med mer enn 30 prosent i Donetsk og 40 prosent i Luhansk. Industrien knyttet til kullgruver og metall, som har vært dominerende i konfliktområdet i mange år, har særlig blitt hardt rammet. Det samme gjelder maskinindustrien (Havlik, Kochnev & Pindyuk 2020, s. 14).

Banksystemet i de separatistkontrollerte områdene skal være ganske lite utviklet. Banksektoren skal visstnok bestå av en statseid bank som tilbyr begrensede tjenester. De største bedriftene skal enten være eid av myndighetene i DNR/LNR, eller noen med nære bånd til dem. Russland er den viktigste handelspartneren

(Havlik, Kochnev & Pindyuk 2020, s. 23). En del fabrikker og bedrifter har blitt lagt ned, en del har flyttet over til myndighetskontrollerte områder. Flere kullgruver har også stengt. Økonomien i separatistkontrollerte områder er avhengig av støtte fra Russland (Balaban et al. 2017, s. 48). Siden begynnelsen av konflikten er det russiske rubler som har vært valutaen (Ramirez 2020).

6.1.2 Offentlige tjenester og infrastruktur

Myndighetene i DNR og LNR betaler pensjon til sine borgere, og en del pensjonister henter også pensjon fra ukrainske myndigheter i myndighetskontrollerte områder. De nye myndighetene innførte et system med skattebetaling for alle bedrifter som fortsatt var i drift. I mars 2016 skal et statlig teleselskap, Phoenix, som sørger for telekommunikasjon i separatistkontrollerte områder og til Russland, ha blitt etablert (Ramirez 2020).

Det er mulig å reise med bil, buss eller leie drosje i separatistkontrollerte områder. Veiene er av varierende standard, og noen har blitt ødelagt i konflikten. Det er mulig å krysse kontaktlinjen med bil på flere av krysningspunktene. For å krysse kontaktlinjen må man vise frem pass (nasjonalt ID-dokument/innenrikspass). Det er ingen rutebusser som krysser kontaktlinjen. Det går rutebusser fra separatistkontrollerte områder og inn i Russland. Det går ingen passasjertog mellom myndighetskontrollerte og separatistkontrollerte områder. I selve DNR og LNR går det tog, og det går tog over til Russland (Balaban et al. 2017, s. 51, 52).

Landinfo forstår det sånn at sykehus og skoler stort sett er åpne. Det samme gjelder butikker, kaféer, mv. Vi har imidlertid ingen detaljert informasjon om hvordan kvaliteten er på helsetjenester, annet enn at det rapporteres om at det er begrenset tilgang til helsetjenester.

6.2 Er det internasjonal tilstedeværelse?

Blant internasjonale organisasjoner er det bare Det internasjonale Røde Kors som er til stede i separatistkontrollerte områder. Humanitære organisasjoner har som nevnt fått gradvis dårligere tilgang til disse områdene siden 2014. De må få akkreditering fra lokale myndigheter og er gjenstand for strenge kontroller og overvåking. Utover det er det for det meste lokale nettverk som jobber utenfor rammen av formelle organisasjoner, som driver humanitært arbeid i disse områdene (Fischer 2019, s. 29).

OSSE har som nevnt observatører (SMM) inne i separatistkontrollerte områder, og har hatt det i flere år. Siden utbruddet av Covid-19 i Ukraina, har separatister jevnlig nektet SMM tilgang med referanse til Covid-19 (OSSE 2020e).

7 **Antall sivile som har blitt fordrevet som følge av konflikt**

Det ukrainske sosialdepartementet opplyste i februar 2020 at det er 1 442 000 registrerte internflyktninger i Ukraina (Ukrinform 2020). Det anslås at rundt 60 prosent av internflyktningene kommer fra separatistkontrollert område i Donetsk fylke, mens 37 prosent har blitt fordrevet fra separatistkontrollert område i Luhansk fylke. 3 prosent kommer fra Krim (IOM 2020, s. 4).

Flyktninghjelpens representant i Ukraina mener imidlertid at det faktiske antallet internflyktninger trolig er lavere enn det ukrainske myndigheter oppgir, og at det ligger et sted mellom 800 000 og 1 million (møte i Kyiv, september 2019). OCHA har operert med et tall på rundt 800 000 (som sitert i IDMC 2018). Det er ulike grunner til at tallene spriker, hvorav én er at en del antas å ha flyttet tilbake til hjemstedet (Landinfo 2020).

Mange har imidlertid blitt boende i områdene som er berørt av konflikten. Noen var for gamle eller svake til å flytte, andre hadde ikke nok penger eller måtte bli igjen for å ta vare på familie (CIVIC 2016 s. 22).

For mer informasjon om internflyktninger, se Landinfo temanotat Ukraina: Internflyktninger (2020).

Skriftlige kilder

- ACLED, dvs. Armed Conflict Location & Event Data Project (2020, 13. april). *Donbas: Where the guns do not stay silent*. Wisconsin: ACLED. Tilgjengelig fra <https://acleddata.com/2020/04/13/donbas-where-the-guns-do-not-stay-silent> [lastet ned 11. august 2020]
- Akimenko, V. (2018, 22. februar). *Ukraine's toughest fight: the challenge of military reform*. Washington D.C.: Carnegie Endowment for International Peace. Tilgjengelig fra <https://carnegieendowment.org/2018/02/22/ukraine-s-toughest-fight-challenge-of-military-reform-pub-75609> [lastet ned 21. september 2020]
- Balaban, M., Volyanyuk, O., Dobrovolska, C., Balaban, B. & Maiorov, M. (2017). *Donbas in flames: Guide to the conflict zone*. Lviv: Prometheus. Tilgjengelig fra https://informnapalm.org/en/wp-content/uploads/sites/14/2017/05/Donbas_v_Ogni_ENG_1-5_web.pdf [lastet ned 21. september 2020]
- Bukkvoll, T. (2016). Russian special operation forces in Crimea and Donbas. *Parameters*, 46 (2). Tilgjengelig fra <https://search.proquest.com/docview/1816604447?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true> [lastet ned 9. september 2020]
- Bukkvoll, T. (2019, 10. mai). *Fighting on behalf of the state – the issue of pro-government militia autonomy in the Donbas war*. Oslo: FFI. Tilgjengelig fra <https://publications.ffi.no/nb/item/asset/dspace:6217/1712602.pdf> [lastet ned 10. september 2020]
- CIVIC, dvs. Center for Civilians in Conflict (2016). *We are afraid of silence. Protecting civilians in the Donbass region*. Washington, D.C.: CIVIC. Tilgjengelig fra https://civiliansinconflict.org/wp-content/uploads/2017/09/CIVIC_Report_Ukraine_November_2016.pdf [lastet ned 25. august 2020]
- Crisis Group (2019, 16. juli). *Rebels without a cause: Russia's proxies in Eastern Ukraine*. Kyiv/Moskva/Brussel: Crisis Group. Tilgjengelig fra [https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/254-rebels-without-a-cause%20\(1\).pdf](https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/254-rebels-without-a-cause%20(1).pdf) [lastet ned 11. september 2020]
- Crisis Group (2020a, 3. august). *Peace in Ukraine (ii): A new approach to disengagement*. Brussel: Crisis Group. Tilgjengelig fra [https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/260-peace-in-ukraine-ii-a-new-approach%20\(2\).pdf](https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/260-peace-in-ukraine-ii-a-new-approach%20(2).pdf) [lastet ned 25. august 2020]
- Crisis Group (2020b, 3. september). *Peace in Ukraine (iii): The costs of war in Donbas*. Brussel: Crisis Group. Tilgjengelig fra <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/261-peace-in-ukraine-iii-the-costs-of-war.pdf> [lastet ned 4. september 2020]
- Fischer, S. (2019, 5. april). *The Donbas conflict. Opposing interests and narratives, difficult peace process*. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP). Tilgjengelig fra https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2019RP05_fhs.pdf [lastet ned 26. august 2020]
- Flikke, G. (2015). *A timeline for the conflict and war in Ukraine*. Oslo: Den norske atlantehavskomiteen. Tilgjengelig fra <https://www.atlantehavskomiteen.no/files/dnak/Documents/Publikasjoner/2015/Sikkerhetsspolitisk%20Bibliotek/NR%204-15%2014.%20august.pdf> [lastet ned 21. september 2020]

- FN (2020, 18. februar). *Upcoming period will be crucial to resolution of conflict in Ukraine, international officials tell Security Council*. New York: Security Council. Tilgjengelig fra <https://www.un.org/press/en/2020/sc14112.doc.htm> [lastet ned 18. september 2020]
- Havlik, P., Kochnev, A. & Pindyuk, O. (2020, juni). *Economic challenges and costs of reintegrating the Donbas region in Ukraine*. Vienna: The Vienna Institute for International Economic Studies. Tilgjengelig fra <https://wiiw.ac.at/economic-challenges-and-costs-of-reintegrating-the-donbas-region-in-ukraine-dlp-5351.pdf> [lastet ned 4. september 2020]
- Herszenhorn, D. & Momtaz, R. (2019, 10. desember). Normandy talks land in Paris but fail to deliver peace in Ukraine. *Politico*. Tilgjengelig fra <https://www.politico.eu/article/normandy-talks-land-in-paris-but-fail-to-deliver-peace-in-ukraine/> [lastet ned 5. oktober 2020]
- Holcomb, F. (2017, september). *The Kremlin's irregular army: Ukrainian separatist order of battle*. Washington, D.C.: Institute for the study of war. Tilgjengelig fra http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISW%20Separatist%20ORBAT%20Holcomb%202017_Final.pdf [lastet ned 16. september 2020]
- Hyde, L. (2020, 20. april). Covid-19 turns the clock back on the war in Ukraine, as needs grow. *The new humanitarian*. Tilgjengelig fra <https://www.thenewhumanitarian.org/feature/2020/04/20/coronavirus-ukraine-war> [lastet ned 18. september 2020]
- IDMC (2018, mai). *The difficulties in counting IDPs in Ukraine*. Genève: IDMC. Tilgjengelig fra <https://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/2018-GRIDspotlight-ukraine.pdf> [lastet ned 23. mars 2020]
- IOM, dvs. International Organisation for Migration (2020, 21. februar). "Struggling to get through each day." *New IOM IDP Survey from Ukraine*. Genève: IOM. Tilgjengelig fra <https://www.iom.int/news/struggling-get-through-each-day-new-iom-idp-survey-ukraine> [lastet ned 10. mars 2020]
- Landinfo (2020, 16. april). *Ukraina: Internflyktninger*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2020/04/Ukraina-temanotat-Internflyktninger-16042020.pdf> [lastet ned 21. august 2020]
- Miller, C. (2019, 2. oktober). Explainer: what is the Steimeier Formula – and did Zelenskij just capitulate to Moscow? *RFE/RL*. Tilgjengelig fra <https://www.rferl.org/a/what-is-the-steinmeier-formula-and-did-zelenskiy-just-capitulate-to-moscow-/30195593.html> [lastet ned 5. oktober 2020]
- OCHA (2019). *Humanitarian response plan. Ukraine*. New York: OCHA. Tilgjengelig fra https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/ukraine_2019_humanitarian_response_plan_en.pdf [lastet ned 1. september 2020]
- OCHA (2020, januar). *Humanitarian needs overview. Ukraine*. New York: OCHA. Tilgjengelig fra https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/ukraine_2020_humanitarian_needs_overview_en.pdf [lastet ned 3. september 2020]
- OSSE (2019a). *Special Monitoring Mission to Ukraine*. Wien: OSCE. Tilgjengelig fra https://www.osce.org/files/f/documents/0/9/449104_0.pdf [lastet ned 25. juni 2020]
- OSSE (2019b, desember). *The impact of mines, unexploded ordnance and other explosive objects on civilians in the Donetsk and Luhansk regions of Eastern Ukraine. January 2018 – October 2019*. Wien: OSCE. Tilgjengelig fra https://www.osce.org/files/f/documents/8/8/441170_1.pdf [lastet ned 10. august 2020]

- OSSE (2020a, 27. januar). *2019: Trends and observations from the Special Monitoring Mission to Ukraine*. Wien: OSCE. Tilgjengelig fra <https://www.osce.org/files/f/documents/1/e/444745.pdf> [lastet ned 26. juni 2020]
- OSSE (2020b, 15. april). *January – March 2020: Trends and observations from the Special Monitoring Mission to Ukraine*. Wien: OSCE. Tilgjengelig fra <https://www.osce.org/files/f/documents/0/d/450175.pdf> [lastet ned 24. august 2020]
- OSSE (2020c, 20. juli). *Impact of the conflict on educational facilities and children's access to educational facilities in Ukraine*. Wien: OSCE. Tilgjengelig fra <https://www.osce.org/files/f/documents/4/1/457690.pdf> [lastet ned 27. august 2020]
- OSSE (2020d, 23. juli). *April – June 2020: Trends and observations from the Special Monitoring Mission to Ukraine*. Wien: OSCE. Tilgjengelig fra <https://www.osce.org/files/f/documents/e/d/457987.pdf> [lastet ned 24. august 2020]
- OSSE (2020e, 19. august). *Press statement of Special Representative Grau after the regular meeting of the Trilateral Contact Group on 19 August 2020*. Wien: OSCE. Tilgjengelig fra <https://www.osce.org/chairmanship/460870> [lastet ned 21. august 2020]
- OSSE (2020f, 28. september). *Daily report 231/2020*. Wien: OSCE. Tilgjengelig fra https://www.osce.org/files/2020-09-27-28%20Daily%20Report_ENG.pdf [lastet ned 14. september 2020]
- OHCHR, dvs. Office of the High Commissioner for Human Rights (2019, 15. november). *Report on the human rights situation in Ukraine 16 August to 15 November*. Genève: OHCHR. Tilgjengelig via Reliefweb <https://reliefweb.int/report/ukraine/report-human-rights-situation-ukraine-16-august-15-november-2019-enruuk> [lastet ned 1. juli 2020]
- OHCHR (2020, 15. februar). *Report on the human rights situation in Ukraine 16 November to 15 February*. Genève: OHCHR. Tilgjengelig fra https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/29thReportUkraine_EN.pdf [lastet ned 11. september 2020]
- Rating Group International (2019, 10. juli). *Public opinion survey of residents of Ukraine*. Kyiv: International Republican Institute. Tilgjengelig fra https://www.iri.org/sites/default/files/july_2019_ukraine_poll.pdf [lastet ned 11. september 2020]
- Ramirez, L. (2020, 2. mars). *The Donetsk People's Republic, a state under construction or a ghost state? Equal Times*. Tilgjengelig fra <https://www.equaltimes.org/the-donetsk-people-s-republic-a#.X1ZFsnkzYaY> [lastet ned 21. september 2020]
- RFE/RL (2020, 16. april). *Ukraine, Russia-backed separatists hold another prisoner swap. RFE/RL*. Tilgjengelig fra <https://www.rferl.org/a/ukraine-russia-backed-separatists-begin-new-round-in-prisoner-swap/30558758.html> [lastet ned 14. september 2020]
- Rulac, dvs. The rule of law in armed conflicts project (2020, 12. juli). *Non-international armed conflicts in Ukraine*. Genève: Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights. Tilgjengelig fra <http://www.rulac.org/browse/conflicts/non-international-armed-conflicts-in-ukraine#collapseIaccord> [lastet ned 7. september 2020]
- Sasse, G. (2018, 3. mai). *Ukraine's new military engagement in the Donbas*. Brussel: Carnegie Europe. Tilgjengelig fra <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/76246> [lastet ned 21. september 2020]
- Ukraine Crisis (2018, 4. mai). *Old war, new rules: what comes next as ATO ends and a new operation starts in Donbas?* Kyiv: UkraineCrisis. Tilgjengelig fra <https://uacrisis.org/en/66558-joint-forces-operation> [lastet ned 21. september 2020]

Ukrinform (2020, 24. februar). Over 1,4 million IDPs registered in Ukraine. *Ukrinform*. Tilgjengelig fra <https://www.ukrinform.net/rubric-society/2883041-over-14-mln-idpsregistered-in-ukraine-social-policy-ministry.html> [lastet ned 12. mars 2020]

Muntlige kilder

Bukkvoll, Tor. Forsker ved Forsvarets forskningsinstitutt.

- E-post 28. september 2020.
- Foredrag for Landinfo 10. november 2017. *Konflikten i Øst-Ukraina: tilbakeblikk, status og fremtid.*

Flyktninghjelpen i Ukraina. Møte med representanter i Kyiv, 19. september 2019.